

Detstvo bez detstva

Zmenšeniny dospelých

DIANA DUCHOŇOVÁ

Záhrada Esterházyho paláca vo Fertőde (Maďarsko)
Photo by: Imagno/Getty Images

Ak raz budú historici v budúcnosti opísať dnešnú dobu, určite neopomenú spomenúť vzťah našej spoločnosti voči deťom. Súčasnosť je skutočne najvýraznejším obdobím, ktoré deťom praje – sú zbavené množstva povinností, prác, zároveň sa im prispôsobuje celé odvetvie ekonomiky, ktoré sa na deti a mládež cielene orientuje. Technické vymoženosti modernej doby umožňujú deťom prístup k aktivitám a činnostiam, ktoré boli generácii ich rodičov neznáme, a to tak výrazne, že samotní rodičia majú

strach, čo bude nasledovať. Tablety, počítače a hracie konzoly zaplňajú takmer celý voľný čas mládeže. Dieťa 21. storočia si už nevie predstaviť svoj deň bez internetu, či mobilu. Kým dnešná mládež považuje detstvo minulých generácií za neplnodotné, staršie generácie sa s poľutovaním prizerajú na veľmi rýchle dospievanie vo virtuálnom svete. Každopádne v oboch prípadoch môžeme hovoriť o detstve ako takom so svojimi dobovými osobitosťami.

Ako historička sa venujem dejinám

každodennosti v aristokratickom prostredí v ranom novoveku, teda v období 16. až 18. storočia. Vo svojom výskume som sa venovala aj detstvu najurodzenejšej vrstvy spoločnosti. Práve toto obdobie zvykne byť označované aj ako doba objavenia detského veku, keď si postupne spoločnosť uvedomila individuum dieťaťa a jeho potrieb. Proces „objavenia“ dieťaťa bol však veľmi pomalý. Niekedy sa zvykne tvrdiť, že vzhľadom na vysokú úmrtnosť novorodencov a detí boli ľudia voči deťom ambivalent-

ný a nevytvárali si voči nim citové väzby, avšak pramene nás často poučia o opa-ku. Detstvo sa nebralo ako osobitná a špecifická časť vývoja človeka, ale skôr ako obdobie, keď boli deti „malými dospelými“, čo sa odrážalo na výchove, ale aj oblečení. Deti 17. storočia si detstvo dlho neužívali, pretože veľmi skoro bývali zaraďované medzi dospelých. Svedčí o tom aj tá skutočnosť, že z dôvodu sobášnej politiky svojich rodičov sa často museli ženiť a vydávať podľa dnešných kritérií v detskom veku.

Výchova chlapcov

Skutočné „detstvo“ spojené s hrami a ničím nerušenou zábavou si aristokratické deti mohli užiť len zopár rokov po narodení, pokiaľ boli vychovávané v prítomnosti matky, samozrejme obklopené dojkami a slúžkami, ktoré sa o nich celý deň starali. Akonáhle chlapci dosiahli vek šesť – sedem rokov, nastal pre nich čas vzdelávania, ktoré bolo považované v šľachtickom prostredí za veľmi dôležitý prvok, potrebný pre budúci život. Výučba prebiehala spočiatku v domácnosti,

Štrnásťročný Viliam II. Oranžský so svojou deväťročnou nevestou Máriou Henriettou Stuartovou
Autor: *Anthony van Dyck (1641)*
Zdroj: *rijksmuseum / Anthony van Dyck*
Licencia: *Public Domain*

Portrét dievčaťa „Malá princezná“
(1623)

Zdroj: *rijksmuseum / Paulus Moreelse*
Licencia: *Public Domain*

vzdelávanie zabezpečovali súkromní vychovávatelia a učitelia. Tí sprevádzali dieťa aj pri výchove na stredných školách, kde na neho dozerali a kontrolovali priebeh školského vzdelávania. A mohli ho aj potrestať bitkou! V rámci výučby sa naučil mladý aristokrat nielen čítať, písať, ovládať viaceré jazyky (predovšetkým latinčinu a nemčinu), ale aj šerm, jazdu na koni, vedel zaobchádzať so zbraňami a spoznal základy výstavby dobových fortifikácií. Mladý aristokrat pozoroval svojho otca pri úradovaní, pôsobil na dvore iných príbuzných (najmä vyššie postavených), kde sa učil diplomacii, získaval v prostredí ostatných šľachtických potomkov kontakty a skúsenosti.

Najvýznamnejší aristokrati takouto školou života prešli na cisárskom dvore, v prítomnosti panovníkových detí. Mali však tieto deti počas osmanskej hrozby naozaj „privilégiu“ byť deťmi? Skôr nie než áno.

V dôsledku vojnových udalostí, epidémii, chabých hygienických návykov a vysokej úmrtnosti pri pôrodoch prichádzali aj aristokratické deti často o jedného, alebo oboch rodičov. To znamenalo, že prišli nielen

o rodinu, domov, ale aj o detstvo. Chlapci museli už v skorom veku nastúpiť na posty a funkcie, ktoré dedične zastávali ich otcovia. Budúci krajinský sudca František II. Nádasdy sa po smrti otca stal ako 11 ročný hlavným županom Vašskej stolice, Štefan II. Pálffy zase ako 15 ročný hlavným županom Bratislavskej stolice. Ladislav Esterházy bol po smrti otca Mikuláša Esterházyho ako 17 ročný vymenovaný za hlavného župana Šopronskej stolice. Mladí chlapci tak museli už v mladom veku prevziať povinnosti plynúce z postavenia ich rodu v spoločnosti, čo znamenalo cestovať, súdiť, riešiť dôležité záležitosti spojené s obranou krajiny, hospodárením na vlastných majetkoch, ale aj brániť sa voči prehnaným nárokom svojich príbuzných.

Výchova dievčat

Osud dievčat nebol o nič jednoduchší. Žili prakticky až do svojej svadby pri matke a boli vychovávané k plneniu manželských povinností. K dobrému vzdelaniu mladej šľachtickej patrila výučba šitia, vyšívania, tkanie, pradenie, ale aj praktickejšie vedenie domácnosti, mnohé rodičia nechali naučiť aj čítať a písať. Idyla sa skončila prirýchlo. Podľa kanonické-